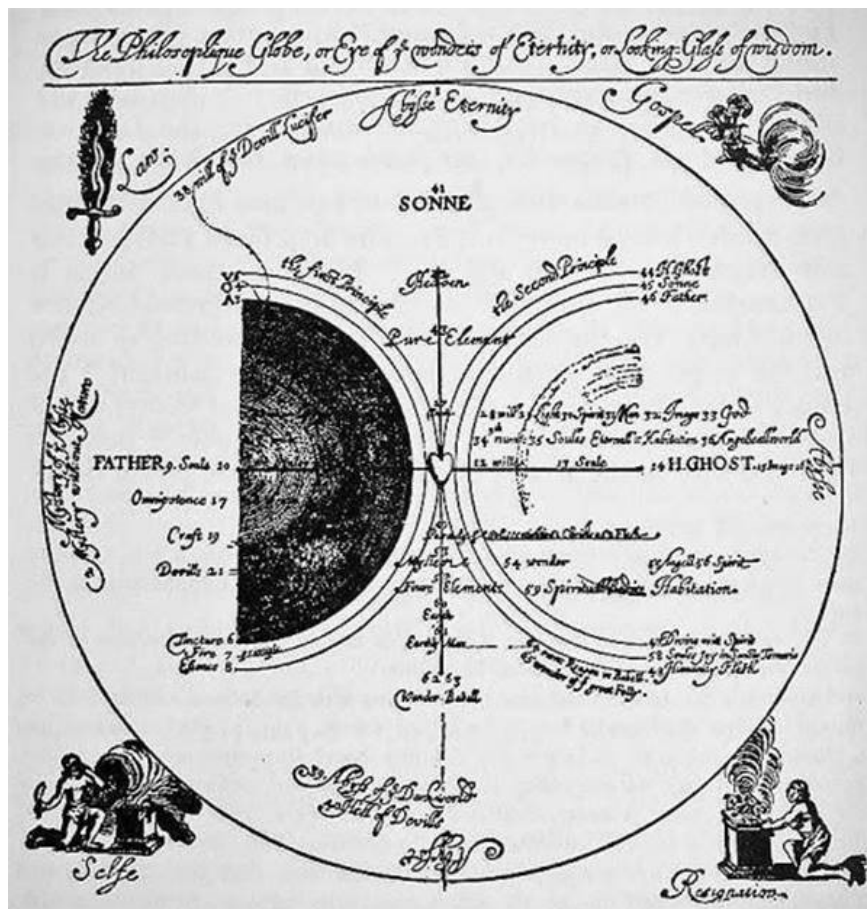

Analytisk psykologi i dag

Under overskriften: "Analytisk psykologi i dag" på hjemmesiden C.G. Jung i Danmark kan du læse en serie artikler på dansk om den analytiske psykologis grundbegreber i en nutidig fortolkning. Denne tyvende artikel i serien er skrevet af den britiske jungianske analytiker Mark Saban og oversat til dansk af seniorkandidat ved C.G. Jung Institutet i København, cand.mag. og oversætter Margrethe Haraldsdatter.

Originalartiklerne ligger på IAAP's hjemmeside <https://iaap.org/> og er oversat med forfatternes tilladelse.

Billede fra den engelske udgave af Jakob Böhmes XL Questions concerning the Soule (1647), der forestiller Faderen, Helligånden, Sønnen og Jorden eller Det Jordiske Menneske.

Psykoid

Mark Saban

Psykoide

Begrebet ”psykoide” [*psykelignende*, o.a.] brugte Jung første gang i sit essay ”On the Nature of the Psyche” (Jung, 1947). I modsætning til nogle af Jungs andre mere kendte formuleringer, såsom ”arketype” eller ”kollektivt ubevidste”, er begrebet psykoide ikke blevet bredt accepteret uden for den jungianske verden. Ja, selv for mange jungianere er det stadig uklart. Ikke alene er det et metafysisk begreb, men det er også et vanskeligt begreb. Den psykoide arketype er tydeligvis ikke let at genkende i hverdagen. Det skyldes, at den henviser til netop det aspekt af arketypen, der er defineret som utilgængeligt for bevidstheden og derfor hinsides erkendelse. Men på trods af begrebets iboende vanskeligheder (og dets problematiske filosofiske status) er forestillingen om den psykoide tæt forbundet med et afgørende aspekt af Jungs senere psykologi, og det har desuden en direkte og særlig betydning for den analytiske proces, som den faktisk foregår.

Den psykoide arketype har tre forskellige aspekter. For det første er den utilgængelig for bevidstheden. For det andet er den placeret, hvor det psykologiske og det fysiologiske mødes, og den kombinerer eller transcenderer begge dele. Den kan derfor vise sig i forholdet mellem en persons psyke og dennes krop. Dens tredje og mest betydningsfulde aspekt refererer med Roderick Mains ord ”til forholdet mellem en persons psyke og den fysiske verden uden for samme persons krop” (Main, s. 25f).

Det er dette tredje aspekt, der forklarer, at mange af Jungs anvendelser af udtrykket ”psykoide” forekommer i hans skrifter om synkronicitet. Som Main påpeger, udviklede Jung først forestillingen om den psykoide psyke (sammen med forskellige modifikationer af ældre begreber som arketypen og det kollektivt ubevidste) ”i høj grad for at kunne redegøre for synkronistiske fænomener” (ibid. s. 25). Men skrifterne om synkronicitet udgør kun en del af et bredere projekt i Jungs senere psykologi: at udforske det, han så som en enhedsdimension i alle erfaringer. I hans alkymistiske skrifter er dette fx grundlaget for forestillingen om *Unus Mundus*. Som vi vil se, er det også det, der gør det psykoide område særligt relevant for Jungs skrifter om psykoterapi.

Jung lånte begrebet ”psykoide” fra den vitalistiske naturfilosof Hans Driesch (1867-1941). For Driesch var *Das Psychoid* (1903) en intrapsykisk faktor, der hverken befandt sig i kroppen eller sindet, men som på en eller anden måde var relateret til begge. Jungs leder på Burghölzli-klinikken, Eugen Bleuler (1857-1939), brugte også udtrykket *Die Psychoide* som en måde at diskutere den måde, hvorpå krop, psyke og fylogeni overlappede hinanden (1925) [*fylogeni* eller *fylogense*: en arts eller slægts udvikling gennem tiderne, o.a.]. Jung er ivrig efter at skelne sin brug af ordet fra begge disse forgængere. For Jung er Driesch for filosofisk og Bleuler for snævert fokuseret på fysiske organer. Jungs brug af ”psykoide” er designet til at henlede opmærksomheden på en bredere dimension, der på en måde bygger bro mellem både psykiske og ikke-psykiske områder. I ”On the Nature of the Psyche” uddyber Jung begrebet ved at beskrive et psykisk spektrum, der i den usynlige ultraviolette ende rummer den psykoide arketype som sådan, og i den synlige infrarøde ende viser os det arketypiske billede.

Som forskellige post-jungianske kommentatorer har påpeget, fik formuleringen af et åbenlyst metafysisk begreb som det psykoide uundgåeligt Jung ud på dybt filosofisk vand på trods af

hans forsøg på at omgå filosofiske vanskeligheder ved at vælge en selvudnævnt psykologisk tilgang. Brooks peger fx på åbenlyse epistemologiske problemer (Brooks 2011). Hun mener, at på trods af hans påståede kantianisme, er hans brug, af Kants ”negative grænse eller grænsebegreb” [Brooks *ibid.*, s. 497, o.a.] til at godtgøre gyldigheden af ideer, som den om det psykoide, faktisk illegitim, og desuden ophæver dét, der for Kant var en irreducibel kløft mellem den noumenale [*noumena*, ting i sig selv, o.a.] og den fænomenale verden. Selv om meget af denne kritik er helt gyldig fra et filosofisk synspunkt, kan den sløre vores erkendelse af Jungs overordnede mål pga. hans brug af begreber som det psykoide. Hvis det er muligt, bør den vanskeligt tilgængelige filosofi, som Jung bruger til at understøtte sine spekulationer, ikke have lov til at aflede opmærksomheden fra den vigtige intuition, der ligger bag disse tekster.

Roger Brookes fænomenologiske tilgang til spørgsmålet virker mere frugtbar (Brooke 2015). Han påpeger, at det, der ligger til grund for Jungs indførelse af den psykoide arketype, er ”et forsøg på at forankre psykologisk liv i kroppens materialitet og kroppen i verdens materialitet på en måde, der ikke er reduktionistisk, men som ser kroppens materialitet og naturlige vitalitet som fundamentalt, om end rudimentært, psykologisk” (s. 84). For Brooke distraherer de noget esoteriske para-psykologiske træk i mange af Jungs skrifter om det psykoide os fra det faktum, at de indeholder ”den dybeste implikation af Jungs konsekvente forsøg på at tænke på det psykologiske liv som et udtryk for Naturen” (s. 85).

Brooke (sammen med Friedman 1985) påpeger også, at begrebet psykoid bliver meget mere meningsfuldt, når vi leder efter det inden for det analytiske arbejdsfelt. Den psykoanalytiske måde at redegøre for, hvad der sker i terapi, er begrænset af en tendens til at se en person som radikalt adskilt fra en anden, og det resulterer i vanskeligheder med at danne sig en forestilling om kompleksiteten i overføring/modoverføring og projektiv identifikation. Men som Jung udførligt påpeger, især i sin ”Psychology of the Transference”, er det det felt, der forbinder og inkluderer de to deltagere, der er transformerende. Denne dimension, som Samuels betegner det imaginære felt (Samuels 1985), og især den ubevidste kommunikation, der forbinder begge parter, kan med fordel beskrives som noget, der kommer ud af det psykoide område, fordi det transcenderer den begrænsede opfattelse af, at analytiker og patient har hver sin indkapslede psyke. Det er især i den øgede spænding, der genereres af et sådant felt, at synkronistiske begivenheder har tendens til at ske (Dieckmann 1976). Den jungianske analytiker Giles Clark (1996) har også brugt det psykoide til at forklare fænomener som fx psykosomatiske aspekter af patologi og især de måder, hvorpå disse aspekter præger modoverføringen.

Jungs intuition afslører vores vanebundne tendens til at se verden i form af adskilte arenaer (såsom psykisk og materiel eller objektiv og subjektiv) som blot en sekundær, overfladisk begivenhed. Som post-jungianeren Nathan Field understreger, gør forestillingen om det psykoide os i stand til at gense den primære dimension af det psykiske liv som et fundamentalt fælles enhedsområde (Field 1991).

Referencer

- Bleuler, Eugen, (1925) *Die Psychoide als Prinzip der organischen Entwicklung*, Berlin: Springer
- Brooke, Roger (2015) *Jung and Phenomenology*, Hove; New York, NY. Routledge
- Brooks, Robin McCoy (2011) "Un-Thought out Metaphysics in Analytical Psychology: A Critique of Jung's Epistemological Basis for Psychic Reality," i *Journal of Analytical Psychology*, 56 (4), pp. 492-513
- Clark, Giles (1996) "The Animating Body: Psychoid Substance as a Mutual Experience of Psychosomatic Disorder", i *Journal of Analytical Psychology* 41 (3), pp. 353-368
- Dieckmann, Hans (1976) "Transference and Countertransference. Results of a Berlin Research Group," *Journal of Analytical Psychology* 21 (1), pp. 25-36
- Driesch, Hans, (1903) *Die "Seele" als elementarer Naturfaktor. Studien über die Bewegungen der Organismen*, Leipzig: W. Engelmann
- Field, Nathan (1991) "Projective Identification: Mechanism or Mystery?" i *Journal of Analytical Psychology* 36 (1), pp. 93-109
- Friedman, Maurice S. (1985) *The Healing Dialogue in Psychotherapy*, New York: Jason Aronson
- Jung, C.G. (1946) "On the Nature of the Psyche", orig. "Der Geist der Psychologie" *Eranos-Jahrbuch* 1946 (Zürich 1947), i *CW* 8, § 343-442, Routledge & Kegan Paul, London 1960
- (1954) "Psychology of the Transference," i *CW* 16, pp. 163-321, § 353-539, Routledge & Kegan Paul, London
- Main, Roderick (2004) *The Rupture of Time: Synchronicity and Jung's Critique of Modern Western Culture*, Hove, East Sussex, England; New York, NY, Brunner-Routledge
- Samuels, Andrew (1985) "Countertransference, the 'mundus imaginalis' and a research project" i *Journal of Analytical Psychology*, 30 (1), pp. 47-71

Mark Saban er uddannet hos Independent Group of Analytical Psychologists, hvor han er senioranalytiker og arbejder i London og Oxford. Han underviser også i jungianske og post-jungianske studier på Department of Psychosocial and Psychoanalytic Studies, University of Essex.

Udgivelser: Mark var medredaktør (sammen med Emilija Kiehl og Andrew Samuels) på *Analysis and Activism - Social and Political Contributions of Jungian Psychology* (Routledge 2016) og skrev *Two Souls Alas: Jung's Two Personalities and the Making of Analytical Psychology* (Chiron 2019), som vandt prisen International Association of Jungian Studies' Best Book of 2019.